

Un programa global de tractament: l'experiència al centre penitenciari de joves de la Trinitat

Maria Mercè Mitjans i Esteve*

Només els utòpics parlen d'aconseguir una societat sense delictes i, per tant, sense presons. Kant deixà entendre que, tot i saber que la utopia no es pot aconseguir, cal lluitar per apropar-s'hi.

Pel que es pot constatar, mitjançant la presó no s'eradica la delinqüència. Més de dos-cents anys d'institucions penitenciàries demostren que no són efectives, i sí que són econòmicament costoses; hom podria aprofundir altres aspectes -quins factors potencien la delinqüència?, quin tipus de societat crea més delinqüents?, per què on hi ha més diferència social hi ha més delinqüència?...-, però això

ens encaminaria cap a un judici de valors que no correspon a la intenció d'aquestes ratlles.

Vers una nova concepció penalista

El delicte i el delinqüent han estat objectes de l'interès general des que existeixen, és a dir, d'ençà que les primeres comunitats humanes es van dotar de normes reguladores de la convivència dels seus membres. L'interès per les conductes delictives prové de la necessitat de lluitar en contra seu, ja que, malgrat que el concepte de delicte varia segons el temps i l'espai, sí que hi ha la creença, universalment acceptada però certament discutible, que el delicte és un comportament (acció o omissió) prohibit que ocasiona danys a la societat, ja sigui al seu conjunt o a algun o alguns dels seus membres.

Aquest interès pel delicte ja el trobem en el Codi d'Hammurabi el 1800 aC, en l'Antic Testament, en escrits perses, egipcis, grecs, romans... El sistema penal sorgeix d'aquest interès i és una evolució de la civilització; s'introdueix per evitar càstigs arbitraris i també per interessos econòmics. A partir del segle XVIII, diferents corrents filosòfics s'ocupen dels càstigs i dels delinqüents, i influeixen tant en la creació de sistemes penals com en el tractament a les persones.

* Maria Mercè Mitjans i Esteve és llicenciada en Pedagogia Sistemàtica per la Universitat de Barcelona. Ha estat sotsdirectora de tractament al Centre Penitenciari de Joves, directora del Centre Penitenciari Obert d'Hommes (Barcelona) i, actualment, és cap de la secció oberta del Centre Penitenciari d'Hommes (Barcelona).

Adreça professional: Centre Penitenciari d'Hommes (Barcelona). Carrer Entença, 155. 08029 Barcelona.

Els penalistes de l'Escola Clàssica (Beccaria, Bentham...) van introduir la idea que el càstig havia de ser proporcional al mal ocasionat, s'havien d'acabar el suplici, les amputacions i altres mètodes de tortura física (Beccaria recorda, per exemple, que el codi penal italià castigava amb la pena de mort qui allotgés forasters sense comunicar-ho a les autoritats o qui besés una dona en contra de la seva voluntat; el codi penal de Castella condemnava a mort els sodomites o els majors de disset anys que cometessin un furt). Calia confeccionar un codi que establís un càstig just per a cada tipus de delictes i que indiqués com calia aplicar-lo, però sense que el delinqüent deixés de sentir més dolor pel càstig que plaer en la comissió del delictes: així s'intimidava tant l'infractor com la resta de la societat, que escarmenaria en la pell d'altri. S'anomena retribució individual/prevenició especial/càstig al delinqüent i retribució general/prevenició general/dissuasió de delinquir. Foucault diu: «El sofriment físic, el dolor del mateix cos, no són elements constitutius de la pena. El càstig ha passat d'un art de les sensacions insuportables a una economia dels drets suspensos.»

Al segle XIX sorgeixen les primeres crítiques a l'Escola Clàssica. Els criminòlegs de l'època consideraven que calia tenir en compte, a més del delictes, les circumstàncies, motivacions i característiques que envoltaven la comissió del delictes i la persona que el cometia. Modificaren l'objectiu de la pena, la qual calia ajustar al delinqüent i no pas

al delictes. Canviava el concepte de càstig pel de rehabilitació.

S'inicia l'Escola Positiva (Lombroso, Garofalo, Ferri). S'introdueix per primera vegada el concepte de tractament penitenciari, sense anul·lar per això la formulació que la pena havia de ser un mètode de càstig i d'intimidació.

Les dues escoles van influir conjuntament, ara més l'una, ara més l'altra, però en molt poques ocasions el «tractament» viatjà tot sol. De fet, a les primeries del segle XIX es creen els primers reformatoris per a menors, i el règim que s'hi aplicava fou molt dur, amb disciplina fèrria i treball gairebé forçat.

Cap als anys 50 del segle XX es comença a parlar de l'Estat del benestar i s'inicia una etapa de millores en les intervencions als centres penitenciaris; guanyen terreny les tesis de l'Escola Positiva en el tractament penitenciari. El model d'intervenció que primer s'imposa és el de rehabilitació mèdica: es considera, doncs, els presos com a malats i per això els professionals que s'incorporen als CP són psiquiatres, psicòlegs...

Estudis realitzats amb perspectiva medicoforense consideren que la causa de ser delinqüent rau en algun factor biològic, com la mida del crani del «criminal nat», segons Lombroso; també hi ha els estudis de Klinefelter i Jacobs sobre la relació entre la duplicitat del cromosoma X en el gen 23 i la «propensió» al delictes, o els estudis de Sheldon i Krestchmer sobre la relació entre els tipus somàtics i els tipus de delinqüència. En diferents estudis rea-

litzats, es demostrà que els delinqüents eren tan normals com les persones complidores de la llei.

L'enfocament psicoanalític considera els delinqüents com el resultat d'una personalitat psicopàtica. La teoria de l'aprenentatge social explica que el delinqüent aprèn la conducta (delictiva) en el seu entorn. L'enfocament conductual-cognitiu considera que el delinqüent és un individu amb una sèrie de mancances que li impedeixen interpretar correctament els senyals que rep de la societat i que no sap ajustar-hi correctament el seu comportament. Un altre model és el de la no-intervenció. El moviment propugnat pels teòrics de l'«etiquetatge» sosté que l'estigmatització d'un jove com a delinqüent comporta l'ampliació i la consolidació de la seva carrera delictiva, i que si aquest jove és internat en un CP encara és pitjor, ja que mantindrà contacte amb «mestres del delicte». Per això, la millor intervenció és no intervenir. La teoria de l'etiquetatge desvia l'atenció del delinqüent al sistema social i legal, que produeixen un efecte amplificador del fenomen delictiu. Es fa ressaltar la contradicció que significa intentar reinserir un individu en la societat aïllant-l'en.

L'escepticisme de l'època envers la pena privativa de llibertat es va sistematitzar en el camp acadèmic per mitjà d'una sèrie d'estudis estadístics, amb resultats decebedors sobre la seva eficàcia rehabilitadora. L'any 1974 es publicava a *The Public Interest*: «Amb algunes excepcions aïllades, els esforços rehabilitadors de què tenim notícia

fins al present no han tingut cap influència notable sobre les xifres de reincidència».

A les crítiques que consideraven que la pena privativa de llibertat tenia una nul·la capacitat per controlar el nombre de delictes i a les que consideraven que el tancament en un centre penitenciari no pot servir per modificar els trets de la personalitat causants del delicte, es va afegir l'èxit que va assolir la teoria sociològica de la desviació del delicte, que assenyalava el caràcter normal per a la societat dels actes delictius, i negava l'origen patològic d'aquestes conductes. El delinqüent, segons aquesta teoria, és un individu normal, sense cap mena de personalitat desviada ni cap mena de mancança que hagi de ser coberta. L'origen del delicte no radica en la personalitat del delinqüent, sinó en una sèrie de factors socials i culturals.

La criminologia entra en una etapa que posteriorment es va denominar d'«alerta vermella». L'èxít de la pena privativa de llibertat, rehabilitadora, com a instrument de control del delicte es va posar de manifest amb l'alarmant increment de la delinqüència en la segona meitat del segle xx, amb unes elevades taxes de reincidència. La pena privativa de llibertat rehabilitadora no tenia raó d'existir. És en aquest context que sorgeixen les primeres anàlisis econòmiques de la conducta delictiva.

La consideració del delinqüent com un individu racional possibilita que li sigui aplicable el paradigma neoclàssic i la seva metodologia

basada a obtenir el màxim rendiment dels recursos escassos. L'article de Gary S. Becker, publicat l'any 1968, «Crim i càstigs, una aproximació econòmica» remarca per primera vegada el caràcter d'individu racional del delinqüent: «El delictes és el resultat d'un procés de selecció en el qual l'individu racional opta entre el comportament honrat o delictiu buscant l'activitat que maximitzi la seva utilitat.»

Les conclusions de l'anàlisi beckeriana, d'acord amb l'època que es va fer, són radicalment diferents de les tesis oficialistes d'avui dia sobre els mètodes i les maneres de controlar la delinqüència. També, en part, perquè els supòsits de partida de les primeres anàlisis econòmiques són poc realistes i massa restrictives. Shwartz afirma: «Pocs camps mostren tan clarament com ho fa la conducta delictiva com poden arribar a ser d'incompatibles les conclusions de sociòlegs i economistes.»

Durant la dècada dels anys 70, retorna novament la ideologia més conservadora, que s'argumenta en la ineficàcia del tractament, ja que només serveix per alleugerir la pena i lleva contingut punitiu a la condemna. La criminologia radical acusa la rehabilitació de servir de coixí per a la retribució, és a dir, l'aspecte punitiu de la pena, que és la finalitat de la llei penal. En els últims anys, han tornat a prendre força les teories rehabilitadores, convenientment modificades.

El tòpic de l'efecte del pèndol potser és el més visual per explicar que en pocs anys es passi d'unes

teories que propugnen la no-intervenció a altres que demanen la intervenció total; per no deixar els tòpics, ¿caldría dir, doncs, que en la síntesi d'ambdues postures hi deu haver la virtut? En la impossibilitat de respondre, només constato que sense intervenció, les institucions tancades serien, encara més, el pitjor remei. Foucault diu que: «Són coneguts tots els inconvenients de la presó, i que és perillosa quan no és inútil. I tot i això, no es «veu» per què reemplaçar-la.» La pregunta que caldría fer-se no és pas quina tendència o corrent psicològic se segueix, sinó per què i com es pot substituir la presó. Per arribar aquí, però, cal conèixer qui es tanca a la presó i, anant més enrere, què motiva que es delinqueixi.

L'experiència del Centre Penitenciari de Joves de la Trinitat

Torno a centrar-me en l'aquí i l'ara. A l'Estat espanyol, la finalitat rehabilitadora de la pena està recollida en l'article 25.2 de la Constitució, que diu: «Les penes privatives de llibertat i les mesures de seguretat estaran orientades a la reeducació i la reinserció social, i no podran consistir en treball forçat.» L'article 1 de la Llei orgànica 1/79 i l'article 2 del Reglament penitenciari, diuen:

«Les institucions penitenciàries regulades en aquesta Llei tenen com

a finalitat primordial la reeducació i la reinserció social dels sentenciats a penes i mesures penals privatives de llibertat, i també la retenció i la custòdia dels detinguts, presos i penats, i l'assistència social dels interns alliberats i dels seus familiars.»

Per exposar una situació concreta, en què es posa en funcionament un programa global de tractament, aprofitaré l'experiència d'haver treballat al Centre Penitenciari de Joves de la Trinitat i el fet d'haver participat en un programa d'intervenció cognitivoconductual.

El CP de Joves és a la ciutat de Barcelona. L'edifici havia estat presó de dones i el desembre de l'any 1983 s'inaugurà com a CP per a nois d'edats compreses entre els 16 i els 21 anys, tant penats (que compleixen condemna) com preventius (pendents de judici). Durant un temps, l'edat màxima fou fins a 25 anys.

Els primers interns que ocuparen l'edifici provenien de la primera galeria de la presó Model de Barcelona.

La seva capacitat òptima és de 170 places i la mitjana d'ocupació es pot xifrar en 270. L'any 91, dels interns ingressats, complien condemna el 28% (el 72% eren nois que estaven preventius, pendents de ser jutjats), i d'aquests n'eren reincidents (havien ingressat en altres ocasions) el 69%. La distribució per delictes era la següent:

Robatoris i altres contra la propietat (vinculats al consum de tòxics)	69 %
Homicidi	8,7 %
Desordre públic	2,2 %
Lesions	1,7 %
Contra la salut pública	1,5 %
Violació	1,3 %
Altres	15,6 %

El Reglament penitenciari diu que hi ha d'haver separació de dependències entre interns preventius i penats. Per als interns penats hi ha d'haver tractament penitenciari, ja que la institució els ha de rehabilitar, però tenint en compte que en algunes ocasions la presó preventiva s'allarga més d'un any, aquesta separació no és significativa i al CP de Joves totes les activitats que es desenvolupen estan a l'abast de tots els nois.

La manca d'EDUCACIÓ —no l'escolar, no la cívica, no la política solament... l'EDUCACIÓ en majúscula— és una de les causes de la gran majoria de delictes que condueixen els joves als centres de reforma i/o posteriorment als centres penitenciaris.

Molts dels nois que ingressen al CP procedeixen d'altres institucions, centres d'acolliment, tutelars de menors..., i amb les mateixes mancances socials: famílies desestructurades, barris marginals, fracàs escolar..., tot i que molts d'aquests nois tenen un CI superior a 100.

El problema més alarmant dels interns joves és l'alt consum de substàncies tòxiques. Ja he assenyalat que la majoria de delictes són

contra la propietat, però normalment efectuen el robatori per obtenir els diners necessaris per a la droga.

Els programes per a la desintoxicació tenen una eficàcia relativa, ja que la falta de voluntat dels nois els condueix a recaigudes periòdiques; és a partir dels 25 anys que es comencen a plantejar la desintoxicació seriosament.

L'addicció a substàncies tòxiques és el principal causant dels conflictes, dintre del CP: actuacions eixelebrades, extorsions... S'han de tenir en compte, a més a més, totes les crisis que afecten bona part dels joves: falta de seguretat en el futur, por de prendre decisions, falta de càlcul del valor dels actes, immediatesa per obtenir resultats (la vida és ara i aquest segon; d'aquí a una hora, és tard i, per tant, tot el que puguis s'ha d'aconseguir de seguida); els diners són la fita i sempre acompanyen el guanyador... afegim-hi, encara, el fet d'estar tancat en un CP on la convivència interna té uns codis propis: ser «legal» amb els companys, no xivar-se als «boqueres» (funcionaris), el «kie» (líder) és qui organitza la vida de la dependència i cal obeir-lo, una sanció molt greu enalteix el sancionat davant dels altres companys... D'altra banda hi ha l'obligació dels funcionaris de posar normes que facilitin el funcionament del CP. Tot plegat, i altres espectes col·laterals, creen en certs moments tensions difícils de conduir.

El maig de 1984 s'implantà al CP de Joves un sistema progressiu de fases per tal d'aconseguir, mitjançant el reforç, l'emissió de con-

ductes positives. Al segle XIX, Macanochie, Obermeyer, Crofton i Montesinos promouen ja sistemes progressius de control, que es basen en l'obtenció de beneficis que depenen de la conducta. El sistema progressiu permet a l'intern saber què ha de fer si vol aconseguir cert benefici.

La idea dels psicòlegs (Portero, Redondo i Roca) que van dissenyar el sistema progressiu de fases del CP de Joves era que els interns no actuessin per no ser sancionats, sinó que ho fessin per aconseguir millores positives. Per obtenir els reforços, els interns han d'augmentar el repertori, la freqüència i la durada de les conductes socials, i la participació en activitats formatives. Es van organitzar quatre fases. A la primera fase s'assignen els interns més conflictius (amb faltes disciplinàries, sense motivació per participar en activitats...); els avantatges que poden obtenir són pocs (no hi ha permisos de sortida a l'exterior, menys comunicacions amb la família, més control horari...). Millorant la conducta i la participació en les activitats formatives es pot anar passant de fase fins a la quarta, on els beneficis són els màxims que el reglament permet. Aquest sistema de fases facilità que l'any 1988, des de la Direcció General de Serveis Penitenciaris, s'impulsés un programa de competència psicosocial, per la «necessitat d'implementar programes específics de Tractament dirigits a interns, que incideixin en aquells factors que quan operen en defecte o dèficit es configuren com a intervinents en la conducta delinqüencial».

Els objectius del programa són els següents:

— Augmentar la competència psicosocial.

— Incrementar les habilitats cognitives interpersonals.

— Incrementar la capacitat per a generar solucions alternatives.

— Disminuir el locus de control extern.

— Augmentar la capacitat de *role-taking*.

— Augmentar la capacitat de raonament moral.

— Adquirir habilitats socials bàsiques.

— Adquirir habilitats bàsiques d'afrontament d'estrès.

— Reduir el nivell d'ansietat.

El coordinador tècnic de la realització d'aquest programa fou el professor Vicente Garrido. L'aposta per aquesta intervenció es féu amb tot el suport necessari; començant per la formació en les diferents tècniques escollides de 24 professionals (implicà l'equip directiu, els criminòlegs, psicòlegs, pedagogs, educadors, professors i assistents socials).

Les tècniques seleccionades foren les següents:

— Habilitats socials (A.P. Goldstein, 1982). Aquest programa potencia que la persona actuï en les

seves relacions interpersonals de forma satisfactòria i efectiva; consisteix en una teràpia d'aprenentatge estructurat. Els problemes de conducta són el resultat de la manca d'habilitats socials bàsiques. El programa utilitza un conjunt d'estratègies: instruccions, modelatge, *role-playing* i *feed-back*.

— TIPS — Training in Interpersonal Problem-solving Skills (Platt-Doume, 1984). Aquest programa va dirigit a l'obtenció de pensaments adaptatius. Incideix directament en l'adquisició de les habilitats cognitives: sensibilitat pel reconeixement dels problemes interpersonals; tendència a unir causa i efecte espontàniament (pensament causal); capacitat per veure les conseqüències possibles de les accions (pensament conseqüent); habilitat per generar solucions alternatives (pensament alternatiu o opcional); habilitat per conceptualitzar mitjans pas a pas per aconseguir fites concretes (pensament mitjans-fins).

— CORT (E. de Bono, 1981). Aquest programa treballa el pensament lateral. Les lliçons CORT es dirigeixen als processos bàsics del pensament. És útil per a la solució de problemes; possibilita la generació de noves idees, cosa que contrasta amb el pensament més convencional, que tendeix a inhibir la producció d'idees innovadores a causa de la seva dependència de patrons conceptuals fixos.

— Educació Moral (Kohlberg). Aquest programa es basa en els sis estadis del desenvolupament moral. Aquests estadis representen un patró de pensament que integra

l'experiència i la perspectiva de cada persona sobre aspectes o normes morals específiques. Mitjançant la discussió de dilemes morals, hom busca aconseguir un desenvolupament en el nivell de raonament ètic de l'individu.

— Inoculació d'estrès (Meichenbaum, 1984). La inoculació d'estrès dona elements als subjectes per enfrontar-se a situacions que provoquen tensió emocional i ira, mitjançant l'entrenament cognitiu d'autoinstruccions, la imaginació i l'assaig, a més de la pràctica de la relaxació.

Metodologia:

— Combinació de les tècniques. Per a les cinc tècniques aplicades intervingueren 10 professionals, més dos coeducadors. Els interns estaven agrupats en cinc grups d'onze o dotze persones cada un.

— Interrelació dels professionals. Per a cada una de les cinc tècniques hi va haver dos responsables que intervingueren en grups diferents, cosa que permeté, a l'hora de l'avaluació final, controlar una variable subjectiva.

— Informació a tots els professionals del Centre. Es confeccionaren unes taules on s'especificaven els llocs on s'impartien les tècniques, els horaris, el grup de nois (amb llista a part el nom de cada un), les tècniques i els professionals que hi intervenien cada dia de la setmana.

Per poder avaluar el resultat de l'aplicació de les tècniques escollides se seleccionaren dos grups de 60 interns cadascun. La durada del programa era de dos mesos i els criteris de mesura que s'empraren foren l'escala MEPS de J. Platt i Spivach, l'escala DIT de J.R. Rest, l'escala d'estructura organitzativa i pre-sonització i el test de *role-taking* de M. Chanaler.

L'avaluació del resultat final fou significativament favorable, entre altres dades concretes, la disminució de sancions al grup d'interns que participaren en el programa, però la conseqüència d'aquesta experiència no és només la valoració positiva, sinó que a partir d'haver intervingut en aquest programa es dotà els professionals dels centres penitenciaris d'una eina efectiva per poder treballar.

Al CP de Joves s'establí una línia coordinada entre l'escola, els educadors, els monitors i els funcionaris de vigilància. Als interns se'ls oferia «voluntàriament» l'assistència a l'escola (obligatòria per a analfabets i neolectors), la participació en els programes de tècniques cognitivoconductuals, als tallers de formació ocupacional..., sense oblidar que el compliment regimental és bàsic. La incentivació a la participació es fomentava, i es fomenta encara en alguns centres, pel sistema progressiu de fases. Quan es parla de posar en funcionament un programa de «rehabilitació» no es pot pensar que és exclusivament competència d'un tipus de professional: si l'objectiu de tot el Centre no és el mateix per a tots els qui hi treballen,

pocs resultats efectius es podran aconseguir.

Un cop exposat un programa global de tractament, retorno a l'inici d'aquest escrit. Diu Raul Zaffaroni: «... la millor presó és la que no existeix i el delicte en abstracte tampoc, sinó que hi ha conflictes en concret.» És el mateix un homicida, un lladre, un estafador, un traficant...?; si cada cas és diferent, si les circumstàncies són diverses, per què la presó és una?, per què no es dicten sentències alternatives i s'habiliten centres de tractament específics on derivar les persones des del mateix moment que la Justícia les condemna i així se n'evita l'ingrés a la presó?

Les modificacions fetes a la Llei d'enjudiciament criminal i la redacció del nou Reglament penitenciari orienten la pena privativa de llibertat cap a la «rehabilitació». Hi ha diverses situacions en què una persona pot complir condemnes sense tancament en una institució penitenciària: El Reial Decret 690/1996 introdueix la pena d'arrest de cap de setmana i la de treball en benefici de la comunitat. Les condicions de compliment les ha de fixar el jutge o Tribunal sentenciador; en el cas del treball en benefici de la comunitat hauran de fixar-se les jornades laborals, la durada horària i el termini màxim per complir-lo.

Hi ha reglamentació per escurçar o variar parcialment l'estada en un establiment penitenciari. Per a interns penats classificats en segon i tercer grau de tractament penitenciari:

— Sortides programades —article 114—. Aquestes sortides s'efectuen en companyia d'un responsable de la institució.

— Permisos ordinaris —article 154—. Màxim de 36 dies/any per a interns de segon grau, i de 48 dies/any per a interns de tercer grau.

— Permisos extraordinaris —art. 155—. Per motius extraordinaris (malalties, defunció... de familiars).

Per a interns classificats en tercer grau penitenciari:

— Ingrés en unitats extrapenitenciàries —art. 182—. Compliment en centres especials de desintoxicació.

— Compliment en establiments de règim obert —art. 83—. L'intern pot disposar fins a 16 hores/dia fora del centre.

— Internament en centres d'inserció social —art.163—. Són centres de règim obert i també per complir l'arrest de cap de setmana.

— Unitats dependents —art. 165 i art. 180—. Compliment en habitatges ordinaris sense signes distintius, gestionats per associacions o organismes no penitenciaris, encara que administrativament depenguin d'un CP.

— Llibertat condicional —art. 192—. És l'avançament de la data d'excarceració; cal haver complert 2/3 o 3/4 parts de la condemna.

— Indult particular —art. 206—.

Els càstigs, l'internament en centres, el tractament en aquests centres, s'han anat modificant en el temps. S'han canviat filosofies, s'han modificat programes, però s'ha millorat en la intervenció?, es coneix l'arrel que provoca els «problemes», les «inadaptacions»? L'educació que la nostra societat té assimilada maximalitza la possessió i l'estatus social econòmic. Diu una dita castellana : «tanto tienes, tanto vales». Caldrà fer un esforç per donar importància a allò que som, i potser així deixarem d'estar a les beceroles de la civilització d'aquesta societat, que, proclamant-se civilitzada, continua tancant a la presó, per solucionar-se problemes, alguns dels seus membres.

FOUCAULT, M.: *Vigilar y castigar*. Madrid: Ed. Siglo XXI. 1992.

FREIXA, F. i altres: *Toxicomanies*. Barcelona: Ed. Fontanella, 1981.

GARRIDO, V.: *Delincuencia y sociedad*. Madrid: Ed. Alhambra, 1984.

GARRIDO, V.: *Lecturas de Pedagogía Correccional*. València: Ed. Nau Llibres, 1987.

HERSH, R. i altres: *El crecimiento moral de Piaget a Kohlberg*. Madrid: Narcea, 1997.

STRUCHKOV, N.: *La educación del penado*. Moscou: Ed. Progreso, 1985.

Paraules clau

Referències bibliogràfiques

BANDURA, A.: *Modificación y conducta*. Mèxic: Ed. Trillas, 1978.

BENTHAM, J.: *El panòptic*. Barcelona: Ed. 62, 1985.

Intervenció educativa

Presó

Modificació de conducta

Justícia

Jove

Abstracts

La autora, después de ofrecernos un resumen sobre la evolución de la legislación penitenciaria, presenta una experiencia global de intervención de tratamiento desarrollada en la década de los años ochenta en el Centro Penitenciario de Jóvenes (Barcelona) que significó una alternativa de actividades conexas y complementarias, dirigidas hacia un objetivo común: dotar a los jóvenes internos de nuevas herramientas para la reflexión y posible modificación de conductas.

L'auteur, après nous avoir proposé un résumé sur l'évolution de la législation pénitentiaire, présente une expérience globale d'intervention de traitement développée pendant la décade des années quatre-vingt dans le Centre Pénitentiaire Juvénile (Barcelone) impliquant une alternative d'activités conexas et complémentaires, dirigées vers un objectif commun: doter les jeunes internés de nouveaux outils pour la réflexion et la possible modification de leur conduite.

Following a summary of developments in penitentiary legislation, the author describes an extensive treatment programme undertaken experimentally in the 80s in the Young Offenders' Penitentiary Centre (Barcelona). This programme offered a choice of related, complementary activities with a common aim: to provide the young offenders with new tools for reflection and the possible modification of their behaviour.